

JOAN CASANOVES CASES

El Xiquet de Bétera, la més alta cima del cant valencià

Carles Pitarch

Carles Pitarch, un dels millors coneixedors de la música tradicional valenciana i de la biografia artística de Joan Casanoves, el Xiquet de Bétera, ens ofereix un resum de la trajectòria d'un home que va recórrer amb la seua inolvidable veu bona part de les comarques valencianes.

Pitarch, professor de la Universitat Nacional d'Educació a Distància especialitzat en etnomúsica, considera el Xiquet de Bétera, cap de tota una generació de representants de la música valenciana, la més alta cima del cant valencià.

De pares llauradors – Gori i Josepa – va nèixer el 23 de juny del 1893 Joan Casanoves Cases, el Xiquet de Bétera, i aprengué ja des xic en l'ambient rural en què va créixer els cants tradicionals de l'ú i el dos, l'ú i el dotze, l'ú i les albaes. En el si familiar trobà el caliu que avivaria la seua inesgotable afició al Cant Valencià gràcies als germans majors, Gori i Pepe, que foren cantadors d'estil.

Evaristo i el Muquero caps de la segona generació de cantadors semiprofessionals (1900 – 1930) – la primera fou la de Carabina i Maravilla (1870 – 1900) - , acudien habitualment a les cantaes de Bétera: la de les Albaes, el dia de la Mare de Déu del 15 d'agost per la nit, i la del Retaule,

l'endemà, dia de Sant Roc pel matí, i Joano Gori o Joano Verderol – com era conegut en el poble – trobaria en el primer l'estímul humà que l'impulsaria a fer-se cantador, ja complots els trenta anys. El seu caràcter humil influí sens duote en tan tardana, però afortunada, decisió.

A més de cantar en la solitud dels camps en la partida del Pou de les Aleretes, afició que no abandonaria al llarg de la seua vida de llaurador delectant als oïdors en uns quilòmetres a la redona, començà a fer-ho en Bétera, Paterna, Burjassot, València i altres pobles, batejat amb el nom artístic del Xiquet de Bétera – o abreviat, el Bétera - . Esta primera etapa estigué marcada per la relació amb Evaristo, junt al qual, a més de a les cantaes tradicionals on triomfà amb el seu consumat estil, anà també a la "Setmana Valenciana" de l'Exposició Internacional de Barcelona del 1929, impresionant en aquella ocasió les seues primeres gravacions en plaques de 78 r.p.m.

Manuel Marzal el Xiquet de Mislata, en la inèdita Antologia del Cant Valencià, col.locava "la purea de l'estil en boca d'Evaristo i [del] Xiquet de Bétera, màxims conqueridors [de l'afició] d'aquell temps". I en efecte, el Xiquet de Bétera, tant per la veu plena de llaurador i l'excel.lència del seu cant melós i assaonat com per l'edat i la influència posterior, pot considerar-se, junt a la Blanqueta de Burjassot, cap de la tercera generació de cantadors d'estil semiprofessionals (1930 – 1960).

Gràcies a la seua afició a cantar també altres estils – entre altres coses sabia la jota aragonesa, però sobretot dominava la Navarra -, Conxa Piquer se l'emportà de gira per Espanta i actuà amb gran èxit durant tres mesos en Madrid, Sevilla, Bilbao i altres punts. No obstant això, quan li proposà seguir-la per Amèrica, va declinar la invitació per estimar-se més l'ambient casolà de la llaurança i de les cantaes valencianes que l'èxit en l'estranger.

Durant l'etapa de maduresa, entre la fi de la Guerra de 1936 – 1939 i les darreries dels anys 60, el Xiquet de Bétera intervingué en les cantaes sobretot junt a Conxeta la del Mercat, formant entre ells dos i el Sardino de Bétera "el ramet de moda". Féu durant varies dècades, a mes de les del seu poble, les cantaes d'albaes de San Vicent del Barri del Pilar, en València, les de les festes de carrer en Alzira, a l'octubre, i les guitarraes de quintos de la Vilavella (Plana de Castelló), p de festa, del carrer de Morvedre, del de Quart de fora i del camí del

Cementeri, en la capital, cantaes estes últimes on es consagraven els més anomenats cantadors d'estil.

Dels concursos de Cant Valencià de la Junta Central Fallera de València guanyà el 8é Trofeo Manuel Lahuerta, actuà ocasionalment en cuadros de balls valencians – en Falles, un any, per a salvar el comprimís, hagué de cantar ell tot el temps, alternant valencianes i jotes, perquè no acudí el cantaor aragonés previst – i gravà discs microsollc de 45 i 33 r.p.m. en 1956 i 1971, junt a Conxeta la del Mercat, el Sardino, la Blanqueta, el Xiquet de Benaguasil, el Requeni, el Torrente i el Tremendo.

La seua darrera etapa coincidix amb la dècada dels 70. El 1977, als 84 anys, fou l'últim que anà a les cantaes: participà en la I Antologia de Cant Valencià organitzada per la Falla Albacete-Marvà de València, va rebre durant la Setmana Fallera el sentit homenatge del poble de Bétera, que li dedicà un carrer, acudint per a l'ocasió l'alcalde i la Fallera Major de València, i en octubre cantà encara en Alzira, on els festers s'alternaven per a portarlo del braç, a l'aire, perquè les cames ja li fallaven i havia perdut quasi la vista.

Una volta retirat, sempre estava disposat a cantar quan lo ho demanaven: entre altres li cantava al metge quan venia a visitar-lo. La darrera actuació en públic la va fer l'any 80 en el Psiquiàtric de Bétera, el dia de Sant Onofre, i llançaria a l'aire l'última canço a la porta de casa durant el Retaule de 1983, pocs dies abans de morir el 24 d'agost d'aquell any. En el soterrar rebé un homenatge pòstum de tot el poble, que en les veus del Sardino, Capa, el Naiet, Marieta la del Túria, el Xiquet del Carme, Victorieta, despedí amb l'ú i el dos – la canço de

l'horta – a aquell senzill llaurador que, posat a part l'excel·lent i carismàtic Evaristo, va arribar a la més alta cima del Cant Valencià.

Butlletí d'informació editat per l'Ajuntament de Bétera.- nº 2- Desembre 1999

Monument al Xiquet de Bétera

Al finalitzar les obres d'urbanització de la zona de jardí del carrer Xiquet de Bétera, es va col·locar l'any 2010 un monòlit de formigó en forma de prisma quadrangular amb una placa que diu: L'AJUNTAMENT DE BÉTERA A JOAN CASANOVES I CASES "EL XIQUET DE BÉTERA" 1893-1983. Damunt trobem l'escultura del cantador de cant valencià Joan Casanoves, obra realitzada per l'escultor Zabala. D'esta forma el carrer queda completament dedicat amb placa i monument a Joan Casanoves i Cases el millor cantador de cant valencià del segle XX.